

ՎԼԱԳԻՄԻՐ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ
ԼՂՀ Գերագույն դատարանի դատավոր,
ԼՂՀ վաստակավոր իրավաբան

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ 25-ԱՄՅԱ ՈՒՂԻՆ

ԱՄՆ-ի Գերագույն դատարանի 9 դատավորների շեռքում է գրկվում երկրի հսկայությունը, բարեկեցությունը և բուն գոյությունը:

Ա.Թորվիլ

Անկախ դատական իշխանության առկայությունը ժողովրդավարական պետության պարտադիր հատկանիշն է: Նման պետությունում իրավունքի գերակայությունն առաջին պլան է մղվում, որտեղ հասարակության յուրաքանչյուր անդամ պաշտպանված է այլոց հակաիրավական քայլերից, այդ թվում՝ պետության, նրա մարմինների և պաշտոնատար անձանց անօրինական գործողություններից: Այդ առաքելության իրականացման հասցեատերն անկախ դատական իշխանությունն է, առանց որի պետությունն իրավական համարվել չի կարող: Իսկ իրավական պետությունում Ֆեմիդայի՝ արդարադատության սուրբ հավասարապես պաշտպանում է իրավունքի բոլոր սուբյեկտներին:

Սակայն դա միշտ այդպես չի եղել: Հանրահայտ է, որ հնում դատարանների և արդարադատության գործառույթները գտնվել են քագավորների, միապետերի, արքաների և հոգևոր դասի ղեկավարների վերահսկողության ներքո, որտեղ ինքնուրույն և անկախ դատարանների մասին խոսք լինել չէր կարող:

Հայ ժողովրդի արցախյան հատվածի արդարադատության պատմությունն իր արմատներով հասնում է դարերի խորքերը՝ սնուցում ստանալով Վաչագան արքայի կանոնական Սահմանադրությունից, Դավիթ Ալավկա որդու կանոնական օրինադրությունից, Մխիթար Գոշի Դատաստանագրքից և հայ իրավական մտքի այլ հուշարձաններից:

Արցախի Հանրապետության ներկայիս դատական համակարգի նախատիպը ծնունդ առավ 1917թ. հեղափոխական իրադարձություններից հետո, որոնցից անմասն չմնաց նաև մեր երկիրը: Քաղաքական պահը շատ լուրջ էր և պետականության ստեղծման պահանջ էր թելադրում, ուստի, այդ պահանջից ելնելով, 1918թ. հուլիսի 22-ին Շուշի քաղաքում հրավիրվեց Դարաբաղի հայության առաջին համագումարը, որն էլ ժողովրդական կառավարություն ընտրեց: Վերջինիս որոշմամբ երկրամասի գավառակներում հիմնվեցին հաշտարար հինգ դատարաններ՝ Շուշիում, Ջրաբերդ-Գյուլիստանում՝ Մեծ շեն գյուղը, Խաչենում՝ Խանքենդի գյուղը, Վարանդայում՝ Թաղավարդ գյուղը, Դիզակում՝ Հաղբուք գյուղը նստավայրերով: Իբրև երկրորդ՝ վերադաս ասյան, Շուշիում հիմնվեց վճռաչինջ դատարան, իսկ նրան կից՝ հատուկ գործերի քննիչ համձնաժողով: Չուգահեռ ստեղծվեց նաև զինվորական դատարան, որին վերապահվեց ծանր բնույթի հանցագոր-

ԼՂ դատական իշխանություն

ծուրբությունների վերաբերյալ գործերի քննությունը:

Սակայն, Ղարաբաղի ժողովրդական կառավարությանը 1918թ. չհաջողվեց երկրամասում կառավարման կայուն վարչաձև, դատական համակարգ ստեղծել, քանի որ արդեն հոկտեմբեր ամսին Շուշի քաղաք մտած թուրքական զորքերը լուծարեցին գոյություն ունեցող պետական կառույցները, իսկ թուրքերին փոխարինած անգլիական զորքերը Բաքվի նավթը ծանրակշիռ համարեցին հայ ժողովրդի արյան նկատմամբ:

Դատական մարմիններ ստեղծելու մի փորձ կատարվեց նաև 1920թ. ապրիլի 18-ին Թաղավարդ գյուղում գործավար Դյուրյի գլխավորությամբ ձևավորված Ղարաբաղի ժամանակավոր կառավարության կողմից: Կառավարությունը նախատեսեց երկրամասում ստեղծել հաշտարար վեց դատարան, սակայն, քաղաքական իրավիճակը կտրուկ փոփոխվելու հետևանքով, որոշումը չիրագործվեց, քանի որ 11-րդ Կարմիր բանակն արդեն մոտենում էր Արցախի սահմաններին և դրված էր նրա խորհրդայնացման հարցը:

Խորհրդային իշխանության տարիներին Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի դատական համակարգը, որը ձևավորվել էր 1923-1924թթ., կազմված էր Շուշիի, Հաղրուքի, Մարտունու, Մարտակերտի, Ստեփանակերտի շրջանային ժողովրդական դատարաններից և մարզային դատարանից: Ասկերանի շրջան ստեղծվելու կապակցությամբ, 1978թ. ստեղծվեց Ասկերանի շրջանային ժողդատարան, իսկ Ստեփանակերտում՝ Ստեփանակերտի քաղաքային ժողդատարան: Դատական այդ համակարգը, որը ղեկավարվում էր ԽՍՀՄ և Խորհրդային Ադրբեջանի օրենսդրությամբ և դատական ակտերը կայացնում հանուն Խորհրդային Ադրբեջանի Հանրապետության, գործեց մինչև Խորհրդային Միության փլուզումը:

Արցախի Հանրապետության դատական իշխանության ստեղծումը կապված է հանրապետության անկախության հռչակման հետ: «Դատական իշխանություն» եզրույթը, որն առաջին անգամ օգտագործվել է ԱՄՆ-ի 1787թ. Սահմանադրության մեջ, մեր հանրա-

պետության փաստաթղթերում իր ամրագրումն ստացավ Արցախի նորընտիր Գերագույն խորհրդի /այսուհետ՝ Ազգային Ժողով/ առաջին նստաշրջանում՝ 1992թ. հունվարի 6-ին ընդունված՝ «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական անկախության հիմունքների մասին» սահմանադրական օրենքում: Օրենքն ամրագրեց իշխանության երեք ճյուղերի տարանջատման սկզբունքը, նշելով, որ «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ինքնիշխանությունն արտահայտվում է իր ամբողջ տարածքում օրենսդիր, գործադիր և դատական բարձրագույն իշխանության ինքնուրույն իրականացման ձևով՝ ի շահ հանրապետությունում ապրող բոլոր ազգերի»:

Դատական իշխանության մարմինների կազմավորումը, դրանց իրավասության և աշխատակարգերի սահմանումը համարվեց պետական իշխանության բարձրագույն մարմինների գերակա լիազորություններից մեկը:

Նորընտիր Ազգային Ժողովի մեկ այլ որոշմամբ Լեռնային Ղարաբաղի մարզային դատարանը վերանվանվեց Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Գերագույն դատարան, իսկ մարզային դատախազությունը՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության դատախազություն:

Այսպիսով, Արցախի բարձրագույն դատական ատյանն իր ներկայիս «Գերագույն դատարան» անվանումը կրում է Ազգային Ժողովի 1992թ. հունվարի 6-ի Հ.Ն. 0011-1 որոշման հիման վրա: Հետևաբար, 1992թ. հունվարի 6-ը պետք է համարել Արցախի Գերագույն դատարանի ծննդյան օր, որի 25 տարին լրանում է 2017թ. հունվարի 6-ին: Այդ քառորդ դարի ընթացքում Արցախի դատական իշխանության և հատկապես Գերագույն դատարանի աշխատանքում շատ բան է փոխվել, չնայած դրանք ոչ հասարակ պայմաններում են տեղի ունեցել:

Արցախի Գերագույն դատարանի ստացած ժառանգական համակարգը, սակայն, ի սկզբանե կրում էր խորհրդային արդարադատության ողջ դրոշմը:

Հանրապետական մարմինների կազմավորման սկզբնական ամիսներին Արցախի դատարանները և իրավապահ մարմինները

սեփական օրենսդրության կիրառման համապատասխան բազա չեն ունեցել: Այդ հարցում Ազգային ժողովն իր 1992թ. հունիսի 6-ի որոշմամբ հստակություն մտցրեց և մինչև սեփական Սահմանադրության ու օրենքների ընդունումն Արցախի տարածքում կիրարկման մեջ դրվեց Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը, իսկ օրենսդրությամբ չկարգավորված հարաբերությունների համար որոշվեց կիրառել նախկին ԽՍՀՄ այն օրենսդրական ակտերը, որոնք չեն հակասում ԼՂՀ անկախության Հռչակագրին, այդ ակտերի կիրառման ընթացքում «Հայաստանի Հանրապետություն» կամ «Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն» եզրույթը փոխարինելով «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն» եզրույթով:

Չնայած «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական անկախության հիմունքների մասին» սահմանադրական օրենքը հռչակեց հանրապետության տարածքում ինքնուրույն դատական իշխանության իրականացման մասին, բայց արցախյան գոյամարտի տարիներին դատական իշխանության վերաբերյալ որևէ հիմնարար փաստաթուղթ չընդունվեց, որի պատճառով բավական ակնհայտ մնաց գործադիրի կողմից դատական իշխանության վրա ներգործելու դեռևս Խորհրդային Միությունից մնացած ժառանգությունը: Հանրապետության պետական շինարարության առաջին տարիներին երկրում ձևավորվել էր երկաստիճան դատական համակարգ, որի ստորին օղակը հանդիսացել են Հաղրոթի, Մարտունու, Շուշիի, Ասկերանի և Մարտակերտի շրջանային, Ստեփանակերտի քաղաքային ժողդատարանները, ինչպես նաև դրանց հավասարեցված Արցախի զինվորական դատարանը:

Հետպատերազմյան տարիներին Արցախի դատական իշխանության մասին առաջին օրենքն ընդունվեց 1996թ. մայիսի 6-ին: Ասել, թե օրենքն արմատական բարեփոխումներ կատարեց պետական իշխանության երրորդ ճյուղի համար, ճիշտ չէր լինի, քանի որ օրենքը միայն արձանագրեց գործնականորեն ստեղծված դատական համակարգը և շատ թե քիչ տարբերակ մշակեց Գերագույն դատարանի տարբեր ատյանների /դատական կոլեգիա, դատական պալատ, պլենում/ դատական գործառնությունները դատավորների ավելի քիչ քանակով իրականացնելու համար: Օրենքն ընդամենն ամրագրեց հանրապետությունում ձևավորված երկաստիճան դատական համակարգը:

Սահմանադրական արդարադատության ինստիտուտի ընթացակարգերի բացակայությունը Գերագույն դատարանի համար մեծ հարցերի վերաբերյալ իր գրավոր դիրքորոշումն արտահայտելու արգելք չի եղել ամենևին: Այդ առումով, թերևս սահմանադրական արդարադատության իրականացման մեկնարկ պետք է համարել Արկադի Դուկասյանի՝ 1997թ. ԼՂՀ Նախագահ ընտրվելու կապակցությամբ ԼՂՀ Նախագահի թեկնածու Ալբերտ Ղազարյանի կողմից ԼՂՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ամփոփիչ արձանագրության հարցով Գերագույն դատարան դիմելը: Չունենալով տվյալ ոլորտը կանոնակարգող որևէ նորմատիվ ակտ, Գերագույն դատարանը ղեկավարվել է քաղաքացիական դատավարության օրենսդրության նորմերով և իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներով:

Հարկ է նշել, որ սահմանադրական արդարադատության ինստիտուտը ԼՂՀ-ում մտցվեց 1999թ. ընդունված «Գատարանակազմության մասին» ԼՂՀ օրենքով (օրենքն ուժը կորցրած ճանաչվեց «Գատարանակազմության մասին» ԼՂՀ 2008թ. ապրիլի 16-ի ՀՕ-21 օրենքով), համաձայն որի՝ «Գերագույն դատարանը ԼՂՀ սահմանադրական դատարանի լիազորություններ իրականացնող ատյան է: Մինչև «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքի ընդունումը Գերագույն դատարանը սահմանադրական արդարադատության լիազորություններն իրականացնում էր ԼՂՀ օրենսդրությանը չհակասող «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված նորմերով: Գերագույն դատարանը սահմանադրական վերահսկողության լիազորություններն իրականացնելիս գործերը քննում է կոլեգիալ, բայց ոչ պակաս, քան հինգ դատավորի կազմով:

Կարծում ենք՝ սեփական Սահմանադրու-

ԼՂՀ դատական իշխանություն

թյան բացակայության պայմաններում, դա ճիշտ լուծում էր: Այսպես, երբ Ազգային ժողովի 2000 և 2005թթ. ընտրությունների արդյունքներից դժգոհ պատգամավորների որոշ թեկնածուներ դիմեցին Գերագույն դատարան, ապա Գերագույն դատարանը նրանց դիմումների քննությունն ընթացքավորել է՝ ղեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի նորմերով:

Երկրում արդարադատության զարգացման հաշտող փուլը կապված է 1999-2000թթ. ընդունված դատաիրավական բարեփոխումներն ապահովող օրենսդրական ակտերի մի ամբողջ փաթեթի ընդունման հետ /դատարանակազմություն, միջնորդ դատարանների և միջնորդ դատավարության, դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության, դատախազության, փաստաբանական գործունեության, դատավորի կարգավիճակի, դատական մագիստրատուրայի խորհրդի մասին և այլն/, որից ելնելով՝ նոր դատական համակարգի մեկնարկը տրվեց 2002թ. փետրվարի 15-ին և այն գործեց մինչև 2008թ. հունիսի 19-ը: Այդ ժամանակահատվածում Արցախի դատական համակարգը կազմված էր առաջին ատյանի դատարանից և Գերագույն դատարանից: Առաջին ատյանի դատարանի դատական տիրույթը հանրապետության ողջ տարածքն էր, որը, ըստ էության, քննում էր բոլոր քաղաքացիական, տնտեսական, քրեական և վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ գործերը:

Այլ էր խնդիրը Գերագույն դատարանի պարագայում: Կազմված լինելով նախագահից և վեց դատավորից՝ դատարանն արդարադատություն էր իրականացնում վերաքննության կարգով՝ մեկ դատավորի կազմով և վճռաբեկության կարգով՝ կոլեգիալ, ոչ պակաս, քան երեք դատավորի կազմով: Գերագույն դատարանը նաև սահմանադրական դատարանի լիազորություններ իրականացնող ատյան էր, որի դեպքում գործերը քննում էր կոլեգիալ, բայց ոչ պակաս, քան հինգ դատավորի կազմով:

Այսպիսով, Արցախում 2002-2008թթ. գործում էր երկաստիճան դատական համակարգ, որտեղ վերաքննիչ և վճռաբեկ դատա-

րանների լիազորությունները զուգակցված են եղել մեկ «տանիքի»՝ Գերագույն դատարանի անվան ներքո, որի նախագահը կոնկրետ գործերով, իր մակազորությամբ ստեղծում էր վերաքննիչ, վճռաբեկ և սահմանադրական ատյաններ ու նշանակում դրանց կազմը: Փաստորեն, դատական ատյանների միջև տարանջատում չի եղել:

Հանրապետության դատական մարմինների և արդարադատության զարգացման նոր փուլը կապված է Արցախի Սահմանադրության ընդունման հետ: Սահմանադրությունը, որն ընդունվեց 2006թ. դեկտեմբերի 10-ի համաժողովրդական հանրաքվեով, ամրագրեց դատական իշխանության կազմակերպման և գործունեության ուղենշող ելակետային սկզբունքները և դրույթները: Սահմանադրության 6-րդ հոդվածն ազդարարեց, որ պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման հիման վրա:

Գործող դատական իշխանության մարմինների համակարգի ձևավորման համար սկզբունքային նշանակություն ունեցող Սահմանադրության 50-րդ հոդվածի 1-ին մասով հռչակված նորմը. «Յուրաքանչյուր ոք օրենքով սահմանված կարգով ունի իր նկատմամբ կայացված դատավճռի վերանայման իրավունք՝ վերադաս դատարանի կողմից»: Այս դրույթն ինքնին կանխորոշում է վերաքննիչ դատարանի գոյություն, որն էլ ամրագրված է Սահմանադրության 109-րդ հոդվածով: Սահմանադրական այս դրույթը լրիվությամբ բխում է մի շարք միջազգային իրավական նորմերից, մասնավորապես, ՄԱԿ-ի կողմից 1948թ. ընդունված «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի», Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին 1966թ. միջազգային դաշնագրից և Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների մասին ԱՊՀ երկրների 1995թ. կոնվենցիայից: Նշված առաջին երկու փաստաթղթերին Արցախը վաղուց է միացել:

Սահմանադրության 6-րդ գլուխը, որը կրում է «Դատարանները» անվանումը, ամ-

բողջությամբ վերաբերում է Արցախի դատական իշխանությանը: Սահմանադրությունն արձանագրեց, որ Արցախում դատական իշխանությունն իրականացնում են դատարանները՝ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան, և որ դատական իշխանությունն իրականացվում է սահմանադրական, քաղաքացիական, քրեական և օրենքով նախատեսված այլ դատավարության միջոցով: Այստեղից բխում է, որ պետական իշխանության մարմինների համակարգում դատական իշխանություն իրականացնող միակ մարմինը դատարաններն են, որոնք, օժտված լինելով հատուկ լիազորություններով, հանդես են գալիս պետության անունից: Այստեղից բխում է նաև, որ դատական իշխանությունը պետական իշխանության ձև է, այն պատկանում է միայն դատարաններին, որի կրողները և իրականացնողները դատավորներն են: Իհարկե, արդարադատության իրականացումը դատական իշխանության գլխավոր և հիմնական, բայց ոչ միակ գործառույթն է: Այդ շրջանակներում Գերագույն դատարանն օժտված է սահմանադրական վերահսկողության գործառույթով, դատարանների կողմից վերահսկողություն է իրականացվում մինչդեռ պետական վարույթի նկատմամբ, տրվում են իրավական նորմերի մեկնաբանումներ, հաստատվում իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստեր, սահմանվում դատական նախադեպեր և այլն:

Համաձայն Սահմանադրության՝ Արցախի դատական համակարգը բաղկացած է ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի, վերաքննիչ դատարաններից և Գերագույն դատարանից, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված մասնագիտական այլ դատարաններից: Արտակարգ դատարանների ստեղծումն արգելվում է:

Սահմանադրության 12-րդ գլուխը, որը վերնագրված է «Եզրափակիչ և անցումային դրույթներ», կանխորոշեց նաև ԼՂՀ դատական մարմինների գործունեությունն անցումային շրջանում և նոր մարմինների կազմավորման ժամկետները: Սահմանադրությունից բխող դատաիրավական բարեփոխումների համատեքստում 2008թ. ընդունվեց «Դատա-

կան ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքը, որի համաձայն՝ դատական ծառայությունը համարվեց օրենքով դատարաններին, ինչպես նաև դատական իշխանության մարմիններին վերապահված լիազորությունների ու գործառույթների իրականացումն ապահովելու նպատակով իրականացվող մասնագիտական գործունեություն և պետական ծառայության մաս: Դատական ծառայությունն իրականացվում է դատական դեպարտամենտի միջոցով, որը գործում է Գերագույն դատարանի նախագահի հաստատած Կանոնադրության հիման վրա:

Նոր դատական համակարգի կայացման արմատական նորույթներից մեկն էլ այն էր, որ հանրապետության օրենսդիր մարմինը 2008թ. ապրիլի 16-ին ընդունեց «Դատարանակազմության մասին» միջանկյալ օրենք, որի ուժով Սահմանադրությունից բխող եռաստիճան նոր դատական համակարգի ձևավորումն սկսվեց ԼՂՀ վերաքննիչ դատարանի ստեղծմամբ, Քաշաթաղի շրջանի առաջին ատյանի դատարանի գործունեության դադարեցմամբ և ԼՂՀ առաջին ատյանի դատարանը «ԼՂՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան» վերանվանվամբ: Օրենքն արձանագրեց, որ վերաքննիչ դատարանը սկսում է գործել ոչ ուշ, քան 2008թ. հունիսի 1-ից:

Հենց այդ օրվանից էլ սկսեց գործել ԼՂՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված եռաստիճան դատական համակարգը:

Ելնելով բնակչության թվաքանակից և մայրաքաղաքի նկատմամբ շրջանների աշխարհագրական դիրքից՝ այսօրվա դրությամբ Արցախում գործում է Առաջին ատյանի մեկ դատարան՝ դատարանի նախագահի և տասնմեկ դատավորի կազմով, որի կենտրոնական մտավայրը Ստեփանակերտ քաղաքն է: Դատարանը մտավայրեր ունի Հադրութ, Մարտունի, Ասկերան, Մարտակերտ, Շուշի և Բերձոր շրջկենտրոններում:

Առաջին ատյանի դատարանն օժտված է նույն իրավասությամբ և գործառույթներով, ինչ որ Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր իրավասության դատարանները: Միակ տարբերությունը կայանում է նրանում, որ

ԼՂՀ դատական իշխանություն

ԼՂՀ-ում վարչական դատարան չստեղծվելու պատճառով, Առաջին ատյանի դատարանին ընդդատյա են նաև վարչական գործերը, որոնցով կայացված դատական ակտերի համար մինչև 2012թ. հունվարի 1-ը նախատեսված էր «թռիչքային» բողոքարկում, այսինքն՝ դրանք Վերաքննիչ դատարանին չէին բողոքարկվում, այլ միանգամից Գերագույն դատարանին: ԼՂՀ դատական և վարչական դատավարության օրենսգրքերում 2011թ. նոյեմբերի 30-ին կատարված փոփոխությունների ուժով սահմանվեց Առաջին ատյանի դատարանի վարչական գործերով դատական ակտերի վերաքննության ձևով բողոքարկման կարգը:

Ի տարբերություն ՀՀ-ի, ԼՂՀ-ում գործում է մեկ Վերաքննիչ դատարան՝ նախագահի և վեց դատավորների կազմով, որտեղ Առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերի դեմ ներկայացված բողոքները քննվում են կոլեգիալ՝ երեք դատավորի կազմով: Հարկ է նշել, որ վերաքննիչ վարույթը ՀՀ-ում մտցվեց 1998թ. հունվարի 12-ից, որտեղ ստեղծվեցին քաղաքացիական, տնտեսական, քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ երեք դատարաններ, իսկ 2010թ. տնտեսական դատարանի փոխարեն՝ վարչական գործերով վերաքննիչ դատարան: Հայաստանը վերաքննության տեսակը վերցրեց Ֆրանսիայից, իսկ վերաքննության սահմանները՝ Գերմանիայից և Ավստրիայից, այսինքն՝ ընտրեց վերաքննության խառը ձևը, որն իր արտացոլումը գտավ Հայաստանի Հանրապետության 1998թ. Քրեական և Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքերում և «Դատարանակազմության մասին» օրենքում:

ԼՂՀ Քաղաքացիական և Քրեական դատավարության օրենսգրքերն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 2009թ. փետրվարի 10-ից, Վերաքննիչ դատարանն իր գործունեությունն իրականացնում է ոչ լրիվ վերաքննության ձևով, այսինքն՝ վերաքննիչ բողոքների և հիմնավորումների սահմաններում վերանայվում է Առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերի օրինականությունը և հիմնավորվածությունը:

Դատական պրակտիկան ցույց է տալիս,

որ վերաքննության արդյունքում վերաքննիչ բողոքների ավելի քան 50%-ը բավարարվում է: Եվ, չնայած վերաքննության կարգով բողոքարկվող Առաջին ատյանի դատարանի որոշումների ոչ մեծ քանակին՝ (7-10%), դատական սխալների վերացման արդյունավետությունն ակնհայտ է:

Այն հանգամանքը, որ Արցախում վերաքննիչ և վճռաբեկ ատյանների տարանջատումն արդարացված էր, կարելի է բացատրել մի շարք գործոններով: Եթե մինչև Վերաքննիչ դատարանի ստեղծումը վերաքննությունն ու վճռաբեկությունն իրականացվում էին մեկ՝ Գերագույն դատարանի «տանիքի» ներքո և այն էլ՝ մեկ դատավորի կազմով, որի պարագայում, որպես կանոն, վերաքննիչ ատյանի վճիռը վճռաբեկ ատյանի կողմից թողնվում էր անփոփոխ, ապա Վերաքննիչ դատարանի ստեղծման պահից վերաքննությունն իրականացվում է կոլեգիալ՝ երեք դատավորների կազմով: Գործերի կոլեգիալ քննության դեպքում արդարադատության որակն ավելի բարձր է լինում, սխալի հավանականությունը՝ համեմատաբար փոքր: Նման պայմաններում ավելի մանրակրկիտ և բազմակողմանի են հետազոտվում նյութերը, իսկ կոլեգիալ որոշումը՝ միևնույն հարցի տարբեր տեսակետների և տարբեր կարծիքների բախումների արդյունք է հանդիսանում: Իսկ այն, որ Գերագույն դատարանը որոշ գործերով Վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերը բեկանում և օրինական ուժ է տալիս Առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերին, վկայում է, որ այդ պարագայում գործում է երկու դատարանների դատական ակտերի մրցակցության սկզբունքը:

Վերաքննիչ դատարանի գոյությունն արդարացված է նաև իրավունքի զարգացմանը նպաստելու՝ Գերագույն դատարանի սահմանադրական առաքելությունն իրականացնելու տեսանկյունից:

Եռաստիճան դատական համակարգի առկայությունը բարձրացնում է հասարակության մեջ դատական իշխանության հեղինակությունը, աջակցում առավելագույնս պաշտպանելու քաղաքացիների իրավունքները և շահերը, վերադաս դատական ատյանին

հնարավորություն տալիս ապահովելու ստորադաս դատարանի դատական ակտերի ստուգումը, ձևավորելու միասնական դատական պրակտիկա՝ չխտելով էլ Վերաքննիչ դատարանի հոգեբանական նշանակության մասին: Այն միտքը, որ Առաջին ատյանի դատարանի որոշումը վերջնական չէ և այն կարող է վերանայվել ավելի փորձառու և բանիմաց դատավորների կողմից, բարենպաստ և հանգստացնող գործոն է ինչպես կողմերի, այնպես էլ ամբողջ հասարակության համար՝ բարձրացնելով վերջինիս հավատը դեպի դատական իշխանությունը:

ԼՂՀ բարձրագույն դատական մարմինը Գերագույն դատարանն է, որն, ապահովում է Սահմանադրության գերակայությունը և օրենքի միատեսակ կիրառումը: Այդ սահմանադրական առաքելության տակ ԼՂՀ դատական օրենսգրքի համաձայն՝ Գերագույն դատարանի վրա նաև խնդիր է դրված՝ նպաստելու իրավունքի զարգացմանը: Բացի այդ, ԼՂՀ դատական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի 4-րդ կետի ուժով որոշակի փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով Գերագույն դատարանի դատական ակտի հիմնավորումները (այդ թվում՝ օրենքի մեկնաբանությունները) պարտադիր են դատարանի համար նույնանման փաստական հանգամանքներով գործի քննության ժամանակ, բացառությամբ այն դեպքի, երբ վերջինս ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորում է, որ դրանք կիրառելի չեն տվյալ փաստական հանգամանքների նկատմամբ:

Փաստորեն, Արցախի օրենսդիրների կողմից անգլո-սաքսոնական իրավական ընտանիքի երկրներում կիրառվող դատական նախադեպի ինստիտուտը և սահմանադրական վերահսկողության ամերիկյան մոդելը ներմուծվել են մեր երկրի իրավունքի համակարգ և ներդրվել հանրապետության բարձրագույն դատական ատյանի գործառնությունների մեջ:

Համաձայն Սահմանադրության 113-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Գերագույն դատարանը բաղկացած է սահմանադրական և վճռաբեկ պալատներից:

Պրակտիկայում հակասություններից խուսափելու նպատակով Արցախի օրենսդիր-

ները «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքում ամրագրել են, որ «սահմանադրական պալատը կազմավորվում է յուրաքանչյուր գործով՝ Գերագույն դատարանի նախագահի կողմից»: Օրենքն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվեց 2009թ. մայիսի 27-ին: Այն հրապարակվեց հունիսի 15-ին և ուժի մեջ մտավ պաշտոնական հրապարակման օրվան հաջորդող տասներորդ օրվանից, իսկ սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու մասին Կանոնակարգն ընդունվեց Գերագույն դատարանի 2009թ. հունիսի 28-ի թիվ 3 աշխատակարգային որոշմամբ: Այսինքն՝ այդ օրվանից սկսեց գործել Գերագույն դատարանի սահմանադրական ատյանը:

ԼՂՀ և ՀՀ Սահմանադրությունների բոլոր էական տարբերությունները հասկանալի պետք է համարել, քանի որ ԼՂՀ Սահմանադրության հեղինակները աչքի առաջ են ունեցել ՀՀ Սահմանադրությունը՝ 2005թ. փոփոխություններով:

Ներկայումս «դատական իշխանություն» և «արդարադատություն» հասկացություններն օգտագործվում են գրեթե նույն իմաստով, չնայած առաջինն իր մեջ ներառում է երկրորդին, քանի որ արդարադատությունը դատական իշխանության իրականացման եղանակներից մեկն է:

Սահմանադրությունից բխող դատաիրավական բարեփոխումների շրջանակներում դատական իշխանության կայացման համար կարևոր փաստաթուղթ հանդիսացավ 2009թ. հունվարի 1-ից ուժի մեջ մտած ԼՂՀ դատական օրենսգիրքը, որի մեջ սահմանվեցին դատարանակազմությունը, դատական իշխանության գործունեության սկզբունքները, դատարանի բնականոն գործունեության ապահովման երաշխիքները, դատական իշխանության ինքնակառավարումը և այլ կարևոր ինստիտուտներ: Օրենսգիրքն ամրագրեց, որ Արցախում դատական իշխանությունը գործում է ինքնակառավարման սկզբունքի հիման վրա, որի մարմիններն են հանրապետության Դատավորների ընդհանուր ժողովը և Դատարանների նախագահների խորհուրդը:

Դատավորների ընդհանուր ժողովը դա-

ԼՂՀ դատական իշխանություն

տական իշխանության ինքնակառավարման բարձրագույն մարմինն է: Նրա որոշումները գերակա են Դատարանների նախագահների խորհրդի որոշումների նկատմամբ: Ժողովը, կազմված լինելով հանրապետության բոլոր դատավորներից, հրավիրվում է տարին առնվազն մեկ անգամ՝ Գերագույն դատարանի նախագահի կողմից: Արտահերթ ընդհանուր ժողով կարող է հրավիրվել դատավորների առնվազն 1/4-ի, Դատարանների նախագահների խորհրդի կամ Գերագույն դատարանի նախագահի կողմից:

Դատավորների ընդհանուր ժողովը, գործելով իր հաստատած Կանոնակարգին համապատասխան, իրավասու է քննարկելու դատական իշխանության բնականոն գործունեության ապահովմանն առնչվող ցանկացած հարց, այդ թվում՝ Դատարանների նախագահների խորհրդի իրավասությանը վերապահված: Ժողովն ընտրում է Արդարադատության խորհրդի դատավոր անդամներին: Այդ առումով 2009թ. մարտի 13-ին հրավիրվեց Արցախի դատավորների անդամնիկ ընդհանուր ժողովը, որը, հաստատելով իր Կանոնակարգը, գաղտնի քվեարկությամբ հինգ տարի ժամկետով ընտրեց արդարադատության խորհրդի հինգ դատավոր անդամների, որից 2-ական դատավորներ՝ Առաջին առյուծի և Վերաքննիչ դատարաններից և մեկը՝ Գերագույն դատարանից: Քիչ ավելի ուշ արդարադատության խորհրդի կազմի մեջ մտան Հանրապետության Նախագահի և Ազգային ժողովի նշանակված երկուական իրավաբաններ:

ԼՂՀ դատական իշխանության ինքնակառավարման հաջորդ մարմինը՝ ԼՂՀ դատարանների նախագահների խորհուրդը, սկսեց գործել 2009թ. մարտի 20-ից՝ իր կողմից հաստատված Կանոնակարգի համաձայն: Մշտապես գործող այս մարմինը ստեղծման պահից մինչ այսօր քննարկել և ընդունել է դատական իշխանության բնականոն գործունեության ապահովմանն առնչվող բազմաթիվ հարցեր:

Դատական իշխանության անկախության հենարաններից մեկն էլ հանդիսացավ 2010թ. հունիսի 22-ին ԼՂՀ դատավորների ընդհանուր ժողովում «Լեռնային Ղարաբաղի Հան-

րապետության դատավորներ» հասարակական կազմակերպության հիմնադրումը և նրա Կանոնադրության հաստատումը:

Երկրի համար աննախադեպ երևույթ հանդիսացավ «ԼՂՀ դատական իշխանություն» իրավական տեղեկատվական-վերլուծական հանդեսի ծնունդը, որի առաջին համարը լույս տեսավ 2011թ. մայիսին: Ներկայումս գործում է դատարանների պաշտոնական համացանցային կայքէջը /court.nkr.am/:

2012թ. հունվարի 1-ից սկսեց գործել դատական կարգադրիչների ծառայությունը, որը կոչված է ապահովելու դատարանում դատավորի, դատավարության մասնակիցների և այլ անձանց կյանքի, առողջության և արժանապատվության, իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը և դատարանի տարածքի պահպանումը հանցավոր և հակաիրավական այլ ոտնձգություններից: Ծառայության խնդիրն է նաև դատարանի տարածքում, դատական նիստերի դահլիճում հասարակական կարգի պահպանությունը և անվտանգության ապահովումը: Օրենքը դատական կարգադրիչին զենք կրելու իրավունք չի վերապահել՝ այն փոխարինելով ռետինե մահակով, ձեռնաշղթայով, էլեկտրաշղկով և այլն:

Այսպիսով, ԼՂՀ Սահմանադրությունից բխող դատաիրավական բարեփոխումների օրենսդրական փաթեթը, որի դրույթները վերաբերում են իրավապահ և իրավակիրառ բոլոր մարմիններին, 2013թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ սկսեց լրիվությամբ գործել:

Ներկայումս մեր հանրապետությունը թևակոխել է դատաիրավական բարեփոխումների որակական մի նոր փուլ. Հանրապետության Նախագահի 2013թ. օգոստոսի 16-ի կարգադրությամբ հաստատվել է ԼՂՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2013-2017թթ. ռազմավարական ծրագիրը և ծրագրից բխող միջոցառումների ցանկը: Նույն կարգադրությամբ ստեղծվել է աշխատանքային խումբ, և աշխատանքներն ընթանում են: Քառամյա ծրագիրը, մասնավորապես, ներառում է քրեական, քաղաքացիական, վարչական արդարադատությունը, դատական համակարգը, դատախազությունը, փաստաբա-

նության և քաղաքացիներին մատուցվող ծառայությունների ոլորտները, որոնցից յուրաքանչյուրում առկա խնդիրների լուծման համար նախատեսված են ինչպես օրենսդրական, այնպես էլ իրավակիրառական բնույթի միջոցառումներ: Այս բարեփոխումները նախկիններից տարբերվում են նրանով, որ համակարգային բնույթ են կրում: Ծրագրում ուղղակիորեն նշված է, որ դատական իշխանության անաշատությունը և անկախությունը դասվում են երկրի ազգային անվտանգության ռազմավարական իրագործման հիմնական երաշխիքների շարքին, քանի որ դատաիրավական համակարգի նկատմամբ վստահության պակասը երկրի ներքին սպառնալիքներից մեկն է հանդիսանում:

Դատաիրավական բարեփոխումները հարափոփոխ և ամբողջական գործընթացներ են և ունեն իրենց ներքին զարգացման ընթացքը: Բարեփոխումները պետք է կատարվեն ոչ միայն դատական համակարգում, այլև բոլոր իրավապահ կառույցներում: Հարողակից անոթների օրենքը գործում է ամենուրեք:

Հատկանշական է, որ ժողովրդավարական ուղին բռնաձև և անցումային զարգացման փուլում գտնվող պետություններից որևէ մեկին դեռևս չի հաջողվել կարճ ժամկետում ստեղծել անկախ և կենսունակ իրավական համակարգ: Իսկ կատարյալ համակարգ երբեք չի լինում, կյանքն է, որ ժամանակի ընթացքում հղկում է ամեն ինչ, որի արդյունքների գնահատականը տալիս է հասարակությունը՝ իր վստահության քվեով:

Բարեփոխումները, որպես կանոն, փոխում են ոչ թե հասարակական հարաբերությունների հիմքերը, այլ՝ նրա ձևն ու բովանդակությունը: Այն մի արմատական և երկարատև գործընթաց է: Դա այն դեպքում, երբ նկատի ունենալով Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված սահմանադրական բարեփոխումների գործընթացը, Արցախի քաղաքական ուժերը 2016թ. փետրվարին սահմանադրական բարեփոխումների թեմայով 2 անգամ քաղաքական խորհրդատվություններ են անցկացրել, որի արդյունքում խորհրդարանական և արտախորհրդարան-

ական կուսակցությունները գրավոր դիմել են Հանրապետության Նախագահ Բ. Սահակյանին՝ առաջարկելով ստեղծել սահմանադրական բարեփոխումների հանձնաժողով: Արձագանքը չուշացավ:

Հանրապետության Նախագահը ելնելով իրավունքի գերակայության և ժողովրդաիշխանության սկզբունքների իրացման կառուցակարգերը բավարարելու, իշխանության ճյուղերի լիազորությունների հավասարակշռումը կատարելագործելու, հանրային կառավարման արդյունավետությունը բարձրացնելու անհրաժեշտությունից ու հաշվի առնելով Ազգային ժողովում ներկայացված կուսակցությունների և արտախորհրդարանական մի շարք քաղաքական ուժերի առաջարկը և ղեկավարվելով Սահմանադրության 68-րդ հոդվածի 10-րդ կետով՝ մարտի 21-ին ստորագրել է հրամանագիր՝ Հանրապետության Նախագահին առընթեր սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողով ստեղծելու մասին: Հրամանագրով հաստատվել է հանձնաժողովի անհատական կազմը՝ Ազգային ժողովի նախագահ Ա.Դուլյանի գլխավորությամբ:

Արցախի Հանրապետության սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգը հաստատվեց սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի 2016թ. հուլիսի 30-ի նիստում, իսկ նոր Սահմանադրության մախագծի աշխատանքային տարբերակը նոյեմբերի 8-ին տեղադրվեց Ազգային ժողովի պաշտոնական կայքում:

Նախագիծը երկրի պետական և հասարակական կյանքի բնագավառների համար լուրջ փոփոխություններ է նախատեսում, մասնավորապես՝ երկրի կառավարման ձևի, մարդու իրավունքների և արդարադատության իրականացման ոլորտում: Առաջարկվող մախագծի առանցքային հարցը թերևս այն է, որ Արցախում նախատեսվում է կիսանախագահական համակարգից անցում կատարել դեպի մախագահական համակարգ՝ որոշակի առանձնահատկություններով, որտեղ մախագահին իրավապես և փաստորեն ղեկավարելու է գործադիր իշխանությունը:

Նախագծում Արցախի եռաստիճան դա-

ԼՂՀ դատական իշխանություն

տական համակարգը պահպանվել է: Նախագիծն ավելի որոշակիություն է տվել Արցախի բարձրագույն դատական ատյանի՝ Գերագույն դատարանի գործառնություններին: Ըստ նախագծի հեղինակների՝ Գերագույն դատարանն իրականացնում է սահմանադրական արդարադատություն՝ ապահովելով Սահմանադրության գերակայությունը: Որպես բարձրագույն դատական ատյան՝ Գերագույն դատարանը դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում վերանայելու միջոցով ապահովում է օրենքների և այլ նորմատիվ ակտերի միատեսակ կիրառությունը և վերացնում է մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտումները:

Ընդլայնվել է նաև սահմանադրական արդարադատության հարցերով Գերագույն դատարան դիմելու սուբյեկտների շրջանակը: Այսպես, նման հարցերով Գերագույն դատարան կարող են դիմել նաև Ազգային ժողովի խմբակցությունը՝ հանրաքվեի արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով, ինչպես նաև Ազգային ժողովի ընտրությանը մասնակցած կուսակցությունները կամ կուսակցությունների դաշինքները՝ Ազգային ժողովի ընտրության արդյունքով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով:

Հստակեցվել են դատավորների կարգավիճակը, դատավորների թեկնածուներին ներկայացվող պահանջները, նրանց և դատավորների, նախագահների նշանակման կարգն ու պաշտոնավարման ժամկետը:

Դատական իշխանության շրջանակներում արմատական փոփոխություն պետք է համարել այն, որ Արցախի արդարադատության խորհրդի փոխարեն ստեղծվում է բոլորովին մի նոր անկախ սահմանադրական մարմին՝ Բարձրագույն դատական խորհուրդը, որը երաշխավորելու է դատարանների և դատավորների անկախությունը:

Նախագծի համաձայն՝ Բարձրագույն դատական խորհուրդը կազմված է հինգ անդամից, որի երեք անդամը, այսինքն՝ մեծամասնությունը, դատավորներ են: Վերջիններիս ընտրում է Արցախի դատավորների ընդ-

հանուր ժողովը՝ դատավորի առնվազն հինգ տարվա փորձառություն ունեցող գործող դատավորների կողմից: Ընդ որում, Բարձրագույն դատական խորհրդում պետք է ընդգրկվեն դատավորներ բոլոր ատյանների դատարաններից: Բարձրագույն դատական խորհրդի մյուս երկու անդամները նշանակվում են Հանրապետության Նախագահի և Ազգային ժողովի կողմից: Նրանք պետք է մասնագիտական աշխատանքի առնվազն հինգ տարվա փորձառությամբ իրավաբաններ լինեն՝ օժտված բարձր մասնագիտական որակներով:

Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամներն ընտրվելու են հինգ տարի ժամկետով և իրավունք չեն ունենալու վերստին ընտրվելու այդ պաշտոնում: Նրա կազմում դատարանների նախագահների ընդգրկումը բացառվում է:

Նախագիծը մեզ հուշում է, որ Բարձրագույն դատական խորհուրդն առանցքային դերակատարում ունեցող պետական անկախ կառույց է լինելու: Սահմանադրական այդ մարմինն է կազմելու և հաստատելու դատավորների թեկնածուների, ներառյալ՝ առաջխաղացման ենթակա թեկնածուների ցուցակները: Այդ մարմինն է Ազգային ժողովին առաջարկելու նշանակման ենթակա դատարանների նախագահների և դատավորների թեկնածուներին: Այդ մարմինն է վերապահված լուծելու դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ նրան ազատությունից զրկելու վերաբերյալ համաձայնություն տալու, ինչպես նաև դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հարցերը: Վերջին լիազորության իրականացման դեպքում Բարձրագույն դատական խորհուրդը հանդես է գալու որպես դատարան:

Բարձրագույն դատական խորհուրդը զբաղվելու է նաև Արցախի դատական իշխանության բյուջեի հարցերով: Ինքն է հաստատելու դատարանների ծախսերի նախահաշիվները և ներկայացնելու կառավարությանը՝ օրենքով սահմանված կարգով պետական բյուջեի նախագծում ընդգրկելու համար:

Վերջապես, նախագծի համաձայն՝

Բարձրագույն դատական խորհրդին տրվելու են նաև «այլ լիազորություններ», որոնք սահմանվելու են Դատական օրենսգրքով:

Ինչպես նկատելի է, Բարձրագույն դատական խորհրդի ձևավորման հարցում մասնակցում են պետական իշխանության բոլոր երեք ճյուղերը, բայց վերջնական որոշում կայացնելու իրավունքը, որը պարտադիր բնույթ է կրելու, պատկանում է Բարձրագույն դատական խորհրդին: Դա խոսում է այն մասին, որ Բարձրագույն դատական խորհրդի ստեղծումը և անկախ գործունեությունը կարևոր նախապայման կհանդիսանա Արցախի դատական իշխանության ներքին և արտաքին անկախությունն ապահովելու համար:

Նախագծի եզրափակիչ և անցումային դրույթների ուժով Արցախի դատարաններին վերաբերող դրույթներն ուժի մեջ են մտնում Ազգային ժողովի կողմից ընտրված Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների ստանձման օրը, իսկ Դատական օրենսգիրքը համապատասխանեցվում է Սահմանադրությանը և ուժի մեջ է մտնում մինչև Ազգային ժողովի կողմից ընտրված Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների ստանձման օրը:

Նախագիծն ազդարարում է, որ Բարձրագույն դատական խորհուրդը կազմավորվում է Դատական օրենսգրքի համապատասխան դրույթներն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների ստանձումից հետո երեք ամսվա ընթացքում:

Հանրահայտ ճշմարտություն է՝ դատական մարմինների համակարգը և դատական իշխանությունը նույնական հասկացություններ չեն: Դատական իշխանությունը հնարավոր չէ առանց դատական համակարգի, սակայն դատական մարմինների համակարգի առկայությունը դեռևս չի ասում, որ տվյալ երկրում դատական իշխանություն կա: Այդ երկու բացառիկ երևույթների արտաքին նմանությունը միահյուսվում է նրանով, որ դատական իշխանության առկայության կամ բացակայության պայմաններում դատարանների որոշումները պարտադիր բնույթ են կրում և դրանց կատարումն ապահովվում է պետական հարկադրանքով: Վերջապես, դատա-

կան իշխանության առկայությունը ենթադրում է մեկ միասնական պետական իշխանության բաժանում, տարանջատում հարաբերականորեն անկախ երեք ճյուղերի՝ օրենսդիրի, գործադիրի և դատականի, որտեղ յուրաքանչյուրը գործում է իր լիազորությունների շրջանակներում և չի խառնվում մյուսի գործերին:

Ամեն պարագայում դատական համակարգն այն դեպքում է դատական իշխանություն դառնում, երբ նա օժտված է իշխանության մյուս ճյուղերի նկատմամբ ներգործման որոշակի հնարավորություններով, հակակշիռներով և գապումներով, որոնք ի չիք են դարձնում իշխանության որևէ ճյուղի կամ անձի կողմից մեկ այլ ճյուղի իշխանությունը յուրացնելու՝ դրանով իսկ իշխանության եռաթև ճյուղերի միջև պահպանելով անհրաժեշտ կապը և համաձայնեցվածությունը:

Սահմանադրական բարեփոխումների մեծ ճամփաբաժիններում Արցախի Գերագույն դատարանն իր 25-ամյա հորելյանը դիմավորում է ժողովրդի մոտ հարգանքի, հեղինակության և վստահության ձեռքբերմամբ, իսկ այդ տարիների դատական իշխանության կայացման և զարգացման գլխավոր ձեռքբերումն այնպիսի բազային սկզբունքների և ինստիտուտների հաստատումը պետք է համարել, ինչպիսիք են դատական իշխանության ինքնավարությունը, դատական քննության մրցակցությունը, արդարադատության մատչելիությունը, հրապարակայնությունը և նախադեպային իրավունքի ներդրումը, որի ուժով Գերագույն դատարանի որոշումը պարտադիր բնույթ է կրում և պետք է կիրառվի համանման բոլոր գործերի լուծման ժամանակ: